

Allah (cc) nerededir?

Bu sorunun cevabını biz biliyoruz: “O, her yerdedir” demek, doğru bir cevap mıdır, bakalım:

Cevabı bu şekilde verenler, Ehl-i **Vahdet-i Vücut** ile fırak-ı dâlleden olan Cehmiyye'dir.

Selef (Sahabe ve Tabiûn) ve dört mezhep imamına göre: “Allah, zâtıyla âlemin içinde değil, dışında ve fevkindedir.”

Ehl-i Sünnet kelâmcıları (Maturidiyye ve Eş'ariyye) ise: “Allah âlemin ne içinde, ne de dışındadır” demektedirler. 1

Selef'in görüşü avâmın, halefin (kelâmcıların) görüşü ise havassın kavrayabilmesi için uygun olan seçeneklerdir.

Üstad Bediüzzaman (ra) birinci görüşü tashih, haklı olan son iki görüşü ise birbiriyle çatıştırmadan te'lif edecektir.

CEVAPTAN ÖNCE SUALİN TUTARLILIĞI

Aslında mantıkî bakımdan “Allah nerededir?” sorusu ile “Allah neye benzer?” sorusu arasında çok fark yoktur. İkisi de tıpkı “Kare, kaç kilo gelir?” türünden, özne-yüklem ilgisi bulunmayan ve bu yüzden karşılığı olmayan yanlış sorulardır.

Yani “bir yerde olmak” ve bu suretle “mahlûkata benzemek” gibi nitelikler, **Vâcibü'l-Vücut** olan bir varlık için söz konusu olmaz. Allah'a “yer/mekân” nispet etmek, O'nu bir cisimmiş gibi düşünerek, yarattığı varlıklara “benzetmektir.”

Allah Teâlâ “mütemekkin” değildir; bir mekânda yer tutmaz. Allah Teâlâ “mütehayyiz” de değildir; boşlukta yer kaplamaz. Çünkü bir mekânda veya boşlukta yer kaplamak, o mekân veya boşluğa ya hulûl ve nüfuz etmeyi veya temas etmeyi gerektirir. Bu nitelikler ise “cisim ve cismânî” varlıkların özellikleridir.

Hem şayet bir “yerde” bulunsa, o yerin de ezeli olması lâzım gelir. Allah'dan gayri, başka ezeli bir varlık daha bulunması ise (teaddüd-ü kudemâ) muhaldir. 2

Allah için madem bir mekân söz konusu değildir. O halde O'na bir cihet tayin etmek de mümkün değildir.

Çünkü cihetler, mekânın ifadesinden başka bir şey değildir. “Cihetler tehayyüzü (boşlukta yer kaplamayı) iktiza eder.” 3

Hem de cihet, bir hareketin veya varlığın son sınırır. O'nun ise haddi, nihayeti, sınırı ve sonu yoktur. Demek cismaniyet gibi “cihetyet” dahî muhaldir.

Duâda ellerin semaya döndürülmesinin sebebi ise, Allah Teâlâ, o cihette olduğundan değil, tazime münasip duruş bu

olduğundandır. Yoksa dünyanın öbür yüzündeki insan ellerini, bize göre tam ters yöne çevirmektedir. Zaten “Doğu da Allah’ındır, batı da. Nereye dönseniz Allah’ın yüzü oradadır.” 4

NE DEMELİYİZ?

İşin aslı “Sâni-i Kâinat, kâinat cinsinden değildir” ki, kâinatın içinde veya dışında olsun. “Sâni-i Zülcelâl, cisim ve cismânî olmadığı için zaman ve mekân O’nu kayıt altına alamaz. Sâni-i Kadîr, mekândan münezzehtir ve maddeden mücerreddir.” 5

Evet, vücudu zâtının gereği olan ve bu yüzden başlangıcı da bulunmayan vacib ve kadîm bir varlık, hâdis olan zaman ve mekân yokken de vardı. “Allah göktedir” zannedilirse, Arş ve gökler yaratılmadan önce de (ezel) O vardı. “Her yerde” zannedilirse, her yer yokken de O vardı.

Dolayısıyla O, bütün bu kayıtların ötesindedir. Üstad’ın tabiriyle: “Sani-i Kadîm-i Ezelî, kâinatın ihtiva ettiği eşyanın cismiyet, cihetiyet, temekkün gibi istilzam ettikleri evsaftan münezzehtir.” 6

BİRİNCİ SUAL: Ama biz biliyorduk ki: “Allah her yerde hâzır ve nâzırdır.” Yanlış mı biliyoruz?

CEVAP: Yanlış bilmiyoruz, ama biraz yanlış anlayabiliyoruz.

Şöyle: Cenab-ı Hakk’ın “her yerde hâzır ve nâzır oluşu” Zât’ı itibariyle değil, tecelliyat ve tasarrufatı itibariyledir. On Dördüncü Sözde belirtildiği gibi “tasarruf noktasında” ilim ve kudreti itibariyledir. 7 “Madem Sâni-i Kadîr, mekândan münezzehtir ve maddeden mücerreddir. Elbette (Zâtıyla değil) KUDRETİYLE her mekânda hazır sayılır.” 8

Allah Teâlâ’nın Zât’ı “her yerde” olmaz. Zira “Sâni-i kâinat elbette kâinat cinsinden değildir. Mahiyeti, hiçbir mahiyete benzemez” 9 Yani mümkün varlıklar kümesi içine girmez. Bu anlamda O “daire-i mümkinat haricinde olan Zât-ı Vacibü’l-Vücûd”dur. 10

Dolayısıyla artık O’nun için bir yer veya yön tayin edercesine “kâinatın içindedir-dışındadır, yukarısındadır veya her yerindedir” denmez.

O’nun Zâtını, kâinatın içinde değil, ama dışında veya her yerinde zanneden ve bundan dolayı O’nun kâinatla “ittisali (dışından bitiştiğini) veya ittihadı (birleştiğini) veya hulûlü (içine girdiğini) iddia eden, marifet-i İlâhiyeden hiçbir şey istişmam etmemiştir. Evet, mümkün (kategorisindeki bütün varlıklar) Vacib (bir varlık) ile nasıl ittisal veya ittihad edecek? Kellâ! Evet, mümkünün ne kıymeti vardır; tâ ki, Vacib onda hulûl ede, hâşâ!” 11

Dokuzuncu Lem’a daki daha net ifadelerle: “Kâtip, defterin (yani mülk ve melekûtu ile bütün kâinatın) içinde olamaz! Onunla ittihad edemez! Belki yalnız o defter, O Kâtib’in yazı kaleminin ucuyla (Arş’ı ile) teması var. Kâtibi mektup içinde tahayyül eden, elbette aşk perdesinde (aynaların aşkına kapılıp) aklını saklamış,” 12

O’nun her mekânda hazır ve nazır oluşu güneşe benzetilebilir. Nasıl ki, güneş -kendisi gökte olmasına rağmen- aynaların içine, yani her bir varlığın ayna-misal olan melekûtuna “aksiyle” nüfuz etmiş, her birine âdeta “istivâ edip yerleşmiş” ve bu şekilde eşyada “tasarruf” etmektedir.

“Faraza, Güneş’in ilmi, şuuru bulunsaydı, her ayna onun bir nevi tahtı (Arş’ı) ve iskemlesi (Kürsî’si) hükmünde olup, her şeyle (tecelliyatı ve tasarrufatı itibariyle) bizzat temas ederdi.” 13

İşte mahiyet farkı, yani “mübayenet” sebebiyle, mahiyetçe O “daire-i mümkinat (kümesi) haricinde” olunca, biz O’na nihayetsiz uzak kalıyoruz. Ama O “tecellî ve tasarrufuyla” bize bizden daha yakın oluyor.

Bu durumda “Hiçbir şey O’na perde” olamıyor ve O, her mekânda hâzır ve nâzır bulunabiliyor. İmtihan için esbabı izzetine perde yapsa da, haddizatında her şeyi bizzat O yönetiyor.

İKİNCİ SUAL: Peki Allah'ın Zât'ı, Arş'ın üstünde değil mi?

CEVAP: Mübarek! Ben yorulдум, sen daha yorulmadın mı!

Gerçi Nur Talebesi "âb-ı hayat hükmündeki marifet-i ilâhiyede" yorulmaz ve tok olmaz bir yolcudur.

Ama "mekânımızın darlığı" sebebiyle, cevabı uzun, fakat merakâver olan bu suali de -inşallah- sonraki yazıya bırakalım. Tâ ki, çok bilmiş Deist kafalara on sekizlik bir çivi daha çakalım.

DİPNOTLAR:

- 1) bk. TDV İslâm Ans. "Cihet" md. Mu'tezile ve Şia da aynı görüştedir.
- 2) bk. Taftazanî, Şerhu'l-Akâid, Trc. Süleyman ULUDAĞ, 134.
- 3) Emâlî, Trc. Muhammed Şükrü, 12.
- 4) Bakara 2/115.
- 5) 20. Mektup, 2. Makam.
- 6) İ. İ'caz, Bakara 2/22.
- 7) 14. Söz, Dördüncüsü.
- 8) 20. Mektup, 2. Makam.
- 9) 20. Mektup, 2. Makam.
- 10) 23. Lem'a, 3. Kelime.
- 11) Muhâkemat, 3. Makale, 1. Maksat.
- 12) 9. Lem'a, 2. Sualin Zeyli.
- 13) 32. Söz, 2. Mevkıf, 2. Maksat.

Abdurrahman AYDIN